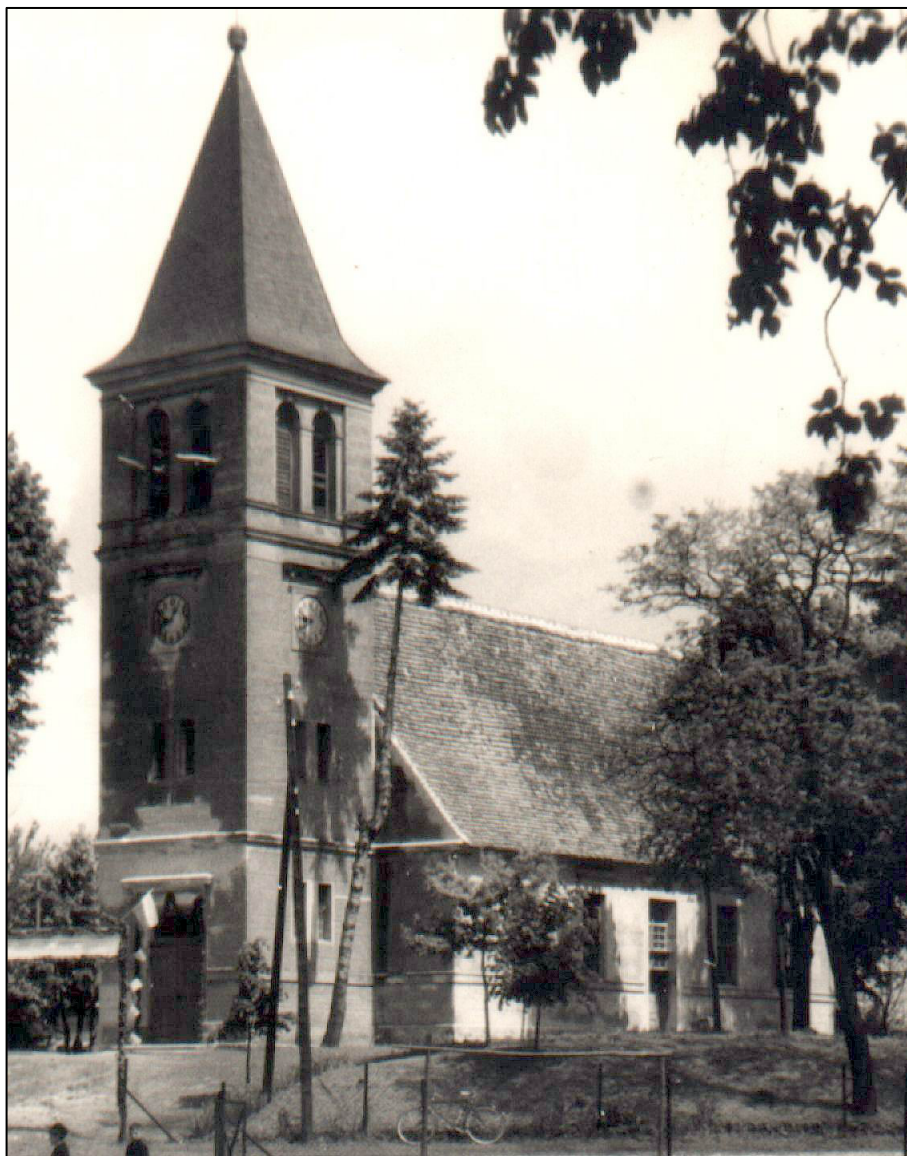

PROGRAM KONSERWACJI-RESTAURACJI
ELEWACJI KOŚCIOŁA PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA
W MUSZKOWIE

REWERS
KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI
Piotr Maćko
ul. Cegielniana 17, 74-400 Dębno
NIP 5971664334, REGON 320874961

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Piotr Maćko', written over the printed name and address.

Opracował: Piotr Maćko
Ul. K. Jagiellończyka 4/7
87 – 100 Toruń
Tel. 693 894 697
Nr dyplomu: 1400/122867/2008

2023

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

Prawo autorskie, zgodnie z art. 1, Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 04 02 1994 r. Dz. U. Nr 24, poz. 83 z dnia 23 02 1994 r. (Dz. U. Z 2006 r. nr 90 z późn. zm.)

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

L-60 Z 09.09.2002R.		
NR REJESTRU ZABYTKÓW	NR INW. ZBIORU	NR INW. PRACOWNI KONS.

1.1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ elewacje kościoła

ewentualnie określenie stosunku do większej całości

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA brak

SYGNATURA brak

także inicjały i znaki cechowe

INSKRYPCJE

rodzaj, ewentualnie treść; nalepki, znaki fabryczne, firmowe, kontrolne itp.

DATOWANIE 1813r. **POCHODZENIE** obiekt stały

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA/LOKALIZACJA

WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK Parafia pw. św. Antoniego Padewskiego, ul. Słoneczna 24, 69-240 Krzeszyce

MATERIAŁY I TECHNIKA ORYGINAŁU drewno, cegła, kamień, wyprawy tynkarskie, stal

szkielet (korpus), siedzisko; wykończenie powierzchni, zdobnictwo i elementy uzupełniające

MATERIAŁY I TECHNIKA NAWARSTWIENÍ

-wyprawy tynkarskie na bazie spoiwa cementowego

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): TAK • ; NIE

DATY WYKONANIA

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK ; NIE •

1.3 DANE O DOKUMENTACJI

LICZBA STRON TEKSTU

LICZBA FOTOGRAFII

DATA I MIEJSCE WYKONANIA

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA

1 **EGZ.** Parafia pw. św. Antoniego Padewskiego, ul. Słoneczna 24, 69-240 Krzeszyce

1 **EGZ.** Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze Delegatura w Gorzowie Wlkp., ul. Kosynierów Gdyńskich 75, 66-400 Gorzów Wlkp.

2.0. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Świątynia w Muszkowie istniała już w okresie średniowiecza. Nie wiadomo jaką posiadała formę oraz w jakiej konstrukcji była wzniesiona. Prawdopodobnie w 1662 roku miała miejsce przebudowa istniejącego kościoła lub budowa nowego. Świadczył o tym żelazny wiatrowskaz w formie krzyża joannickiego umieszczony na zwieńczeniu wieży lub w szczycie świątyni. Został on opatrzony inskrypcją: Joh(ann) Mau(ritius) mag(ister) ord(inis) 1662, co w tłumaczeniu oznacza: Jan Maurycy von Nassau, książę, mistrz zakonu 1662.

Według przekazu pochodzącego z dokumentów baliwatu słońskich joannitów (Hausbuch), budowla wzniesiona była w konstrukcji ryglowej. Zapewne po stronie zachodniej korpusu znajdowała się wieża mieszcząca dzwony ufundowane w latach 1649 i 1655. Po jej rozbiórce do korpusu kościoła w 1665 roku dodano ryglową, trzykondygnacyjną wieżę ze spiczastym hełmem. Została ona uszkodzona podczas gwałtownej burzy 23 czerwca 1736 roku, przez dwukrotne uderzenie pioruna. Zniszczenia okazały się na tyle znaczne, że zdecydowano o budowie kolejnej świątyni, która została wzniesiona w konstrukcji ryglowej w latach 1738-1739.

Muszkowo w średniowieczu było siedzibą parafii. W okresie nowożytnym muszkowski kościół był początkowo filią parafii w Krzeszycach, a następnie w Lemierzycach. Od lat 60. XIX wieku weś tworzyła osobną parafię. Świątynia znajdowała się pod patronatem joannitów, a następnie państwa brandenbursko-pruskiego. Księgi kościelne prowadzono od 1721 roku. Przed 1945 rokiem były złożone w archiwum parafialnym w Krzeszycach. Z kolei dokumentacja budowlana dotycząca świątyni była przechowywana w Państwowym Urzędzie Budowlanym we Frankfurcie nad Odrą.

Obecny kościół został wzniesiony w 1813 roku w stylu klasycystycznym. Przy jego budowie wykorzystano konstrukcję wcześniejszej wieży dachowej. Prace musiały polegać zatem na przemurowaniu ryglowych ścian obwodowych dawnego kościoła. Przy realizacji przedsięwzięcia zrezygnowano z przewidzianego w projekcie wyodrębnionego prezbiterium. Po stronie zachodniej znajdowała się wcześniejsza, czworoboczna wieża. W 1892 roku, w miejscu poprzedniej, dobudowano do korpusu nową wieżę. Z kolei remont polegający być może na naprawie wieży i wymianie pokrycia dachu korpusu nawowego został upamiętniony przez wprowadzenie w szczycie wschodnim żelaznej chorągiewki pogodowej w formie krzyża joannickiego z datą 1911.

Kościół jako świątynia rzymskokatolicka został poświęcony 1 września 1945 roku pw. św. Jana Chrzciciela. Po zmianie wystroju wnętrza, a zwłaszcza zdemontowaniu północnego i południowego ramienia empory oraz po przystosowaniu ołtarza do odprawiania mszy zgodnie z ustaleniami soborowymi, kościół powtórnie poświęcono 11 września 1966 roku.

W latach 70. XX wieku został przeprowadzony remont, podczas którego wymieniono okna, zamurowano dwa otwory drzwiowe i dwa okienne w elewacjach bocznych oraz dwa okna w elewacji

wschodniej, podniesiono o dwa stopnie prezbiterium, usunięto część historycznego wystroju oraz pokryto elewacje korpusu i wieży cementowym tynkiem rapowanym. Założono nowe pokrycie dachowe z blachy falistej, aluminiowej. Zapewne w tym czasie dokonano usunięcia zachowanych jeszcze elementów z historycznego wyposażenia świątyni. Remont hełmu wieży kościoła w Muszkowie, ok. 1935.

Od kilkudziesięciu lat kościół jest systematycznie poddawany pracom remontowym. W 2002 roku wymieniono pokrycie dachu kościoła, zastępując blachę dachówką ceramiczną karpiówką. Następnie, w 2009 roku wymieniono instalację elektryczną wewnątrz świątyni oraz zamontowano przeciwpożarową instalację alarmową.

W 2011 roku wymieniono drewniany strop czwartej kondygnacji wieży oraz zrekonstruowano osiem okien żaluzjowych wieży.

W kolejnym roku prace remontowe objęły rekonstrukcję stolarki okiennej oraz drzwiowej (drzwi boczne) korpusu kościoła oraz konserwację stolarki drzwiowej głównego wejścia do świątyni. Ponadto, wykonana została konserwacja spiżowego dzwonu z 1649 roku oraz mechanizmu zegara wieży.

W 2014 roku przeprowadzono prace polegające na stabilizacji i wzmocnieniu konstrukcji dachu poprzez wykonanie żelbetowego wieńca. Wykonano również zabieg dezynfekcji obiektu.

W 2016 roku przeprowadzono konserwację ceramicznej posadzki w obrębie korpusu kościoła oraz zrekonstruowano dwa drewniane okna.

W następnym roku pracom konserwatorskim poddana została konstrukcja empory świątyni oraz przeprowadzono remont ceglanej posadzki w kruchcie pod wieżą.

W 2019 roku w prezbiterium wykonana została nowa posadzka oraz zrekonstruowano dwa okna korpusu kościoła.

W 2022 roku przeprowadzono prace konserwatorskie kamiennej chrzcielnicy.

3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

Świątynia w swym obecnym kształcie jest orientowana, posadowiona na wyniesieniu terenu, po północno-wschodniej stronie owalnicy. Powstała na planie wydłużonego prostokąta. Korpus i wieża świątyni murowane pokryte wyprawami tynkarskimi. Korpus posiadał wyodrębnioną partię cokołową, obecnie pozbawioną tynku, kryty dachem dwuspadowym. Dostęp do wnętrza usytuowano w przyziemiu wieży oraz pośrodku elewacji podłużnych korpusu. Podzielona na trzy kondygnacje wieża nakryta jest ostrosłupowym hełmem, krytym arkuszami blachy z gałką i krzyżem. W jej elewacji zachodniej znajduje się portal zamknięty gzymsem z kostkami, wsparty na ślimacznicach z

motywem liści akantu. W górnej partii wieży umieszczone zostały trzy okrągłe tarcze zegarowe wpisane w czworoboczne pola oraz otwory akustyczne zamknięte oknami żaluzjowymi. Wnętrze kościoła zrealizowano jako jednoprzestrzenne. Pierwotnie wzdłuż ścian bocznych znajdowały się empory. Wnętrze nakryte zostało stropem belkowym, z profilowanymi krawędziami belek. Do dnia dzisiejszego zachowała się jedynie empora zachodnia o pełnej, płycinowo-ramowej balustradzie, dostępna z drugiej kondygnacji wieży.

Wg H.E. Kubacha, w XIX wieku ściany korpusu kościoła ozdobione były malowanymi ornamentami. Brak informacji o formie dekoracji oraz zakresu jaki obejmowały.

W obrębie korpusu kościoła pierwotna terakotowa posadzka, w postaci heksagonalnych kształtek. W części prezbiterialnej współczesna posadzka, formą oraz zastosowanym materiałem nawiązująca do nawierzchni w obrębie korpusu kościoła. W obrębie kruchty podwieżowej zachowała się posadzka ceglana.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

4.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH

MATERIAŁY PIERWOTNE

- głazy narzutowe
- cegły ceramiczne
- wyprawy tynkarskie na bazie spoiwa wapiennego i wyselekcjonowanego kruszywa
- blacha stalowa

MATERIAŁY WTÓRNE

- wyprawy tynkarskie na bazie spoiwa cementowego
- blacha cynkowa
- dachówka karpiówka
- stolarka okienna, drzwiowa

4.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Kościół wzniesiony został na fundamencie wykonanym z głazów narzutowych poddanych częściowej obróbce. Kamienie wiązane przy użyciu zaprawy na bazie spoiwa wapiennego. Wyższe partie wzniesione z użyciem cegły ceramicznej w układzie mieszanym. Elewacje korpusu oraz wieży w całości tynkowane, pierwotnie pokryte dekoracją w formie boniowania, profilowanych listw, naczółków oraz gzymsów wykonanych w technice profili ciągnionych, część dekoracji wykonana w

narzucie a następnie modelowana „z ręki”. W obrębie elewacji wieży bonie poza zróżnicowaną wielkością, dodatkowo kontrastowane fakturowaniem ich powierzchni.

Korpus kościoła pokryty dachówką karpiówką w układzie na zakładkę. Wieża z ostrosłupowym hełmem, wtórnie pokryta blachą aluminiową.

Solarka okienna o konstrukcji ościeżnicowo-krosnowej, czteroskrzydłowa, skrzydła dzielone szprosami na sześć pól. Drzwi wejściowe do świątyni o konstrukcji ramowo-płycinowej z prostokątnym nadświetlem. Tarcze zegarowe okrągłe, z blachy stalowej, malowane wpisane w kwadratowe profilowane pola.

W obrębie wieży pierwotnie otwory okienne z przeszkleniem witrażowym z motywem rombów (Fot. 16,17)

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Obiekt zachowany jest w umiarkowanym stanie. Powierzchnie elewacji korpusu i wieży pokrywa warstwa szczelnego i mocnego tynku cementowego. Partia szczytowa elewacji wschodniej korpusu oraz kamienny cokół w całości pozbawiona wypraw tynkarskich (Fot. 6,10).

Ponadto, stwierdzono liczne mniejsze ubytki powierzchni tynku w obrębie gzymsów, naczółków, portalu oraz lica elewacji zarówno korpusu jak i wieży (Fot. 4, 7, 9, 14). Część otworów okiennych oraz drzwiowych w obrębie elewacji północnej korpusu pozbawione opasek obramienia, a istniejące listwy- w tym podokienne, przebiegające przez cały obwód korpusu - bez pierwotnego profilowania formy. Lico elewacji pozbawione pierwotnego zdobienia w formie boniowania, obecnie tynk rapowany.

W obrębie wszystkich elewacjach obiektu odnotowano miejscowe odspojenia tynków od podłoża, zmiany koncentrują się w strefie cokołowej, na gzymsach, naczółkach listwach obramień otworów okiennych i drzwiowych oraz gładkich powierzchniach elewacji szczytowej (elewacja zachodnia korpusu) i wieży, na styki z konstrukcją dachu (Fot. 7, 9, 11, 14). W obrębie elewacji południowej odnotowano strukturalne pęknięcie muru przebiegające przez całą jego wysokość (Fot. 16).

Powierzchnie elewacji, które długotrwale ulegały zawilgoceniu pokryte są licznymi koloniami mikroorganizmów – glony, porosty, mchy. Na rozwój mikroorganizmów wpływa również brak poprawnego systemu odprowadzania wody poza najbliższe otoczenie obiektu, szczególnie zauważalne to jest w stresie styku elewacji korpusu kościoła z wieżą (Fot. 11, 13).

Na powierzchniach polichromowanych tarcz zegarowych, stwierdzono liczne ognista korozji stalowej konstrukcji w postaci rdzawych tlenków żelaza (III) (Fot 17).

Stolarka drzwiowa głównego wejścia ze śladami rozszczelnienia konstrukcji oraz spękania drewna. Zarówno w obrębie drzwi jak i żaluzji otworów akustycznych odnotowano ubytek oraz silne odspojenia warstwy malarskiej. Drewno w miejscach pozbawionych warstwy malarskiej ze śladami porażenia grzybami zgnilizny brunatnej.

6.0. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Fot. 1. Archiwalna fotografia kościoła z widoczną dekoracją elewacji.

Fot. 2. Fotografia z lat 40-tych XX wieku, w tle widoczna forma bonii w obrębie elewacji korpusu.

Fot. 3. Dolne partie elewacji zachodniej wieży, w obrębie głównego wejścia, ujęcie wykonane w latach XX wieku. Widoczna zróżnicowana szerokość boniowania.

50-tych

Fot. 4. Główne wejście do kościoła, aktualny stan zachowania. Widoczne ubytki detalu w obrębie portalu oraz profili gzymsu międzykondygnacyjnego; wtórne wyprawy cementowe pokrywające powierzchnie elewacji; ubytki tynku; intensywny rozwój kolonii mikroorganizm.

Fot. 5. Elewacja północna kościoła, aktualny stan zachowania.

Fot. 6. Elewacja wschodnia, aktualny stan zachowania. Widoczny ubytek tynku w obrębie szczytu i cokołu elewacji, zniszczenia powierzchni profilowanego gzymsu, brak pierwotnych opasek otworów okiennych oraz wtórne otynkowanie powierzchni elewacji szczelnym tynkiem na bazie spoiwa cementowego.

Fot. 7. Fragment gzymsu koronującego w obrębie elewacji północnej, aktualny stan zachowania. Widoczny ubytek profilu gzymsu, wtórne warstwy cementowej szlichty obecne na zachowanej partii gzymsu i naczółku. W obrębie płaszczyzny elewacji widoczny wtórny, rapowany tynk cementowy.

Fot. 8. Elewacja południowa, aktualny stan zachowania.

Fot. 9. Fragment elewacji południowej, aktualny stan zachowania. Widoczne zniszczenia wypraw tynkarskich w obrębie gzymsu koronującego oraz naczółka, wtórne przemalowanie powierzchni opaski otworu okiennego oraz otynkowanie lica elewacji szczelnym, rapowanym tynkiem cementowym, z pominięciem historycznej oprawy (boniowanie)

Fot. 10. Dolne partie elewacji południowej, aktualny stan zachowania. Widoczny współczesny rapowany tynk na bazie szczelnego spoiwa cementowego w obrębie lica elewacji oraz wtórne odstąpięty kamienny cokół.

Fot. 11. Południowo-zachodni narożnik na styku korpusu kościoła z wieżą, aktualny stan zachowania. Widoczne wtórne cementowe wyprawy tynkarskie w obrębie lica elewacji, ubytki tynku w części szczytowej oraz liczne kolonie

Fot. 12. Południowa elewacja wieży, aktualny stan zachowania.

Fot. 13. Dolne partie elewacji południowej wieży, aktualny stan zachowania. Widoczne m.in. ubytki powierzchni w obrębie poziomej opaski, wtórne wyprawy tynkarskie w obrębie lica elewacji oraz intensywny rozwój kolonii mikroorganizmów powierzchni intensywnie i długotrwanie obmywanych wodą.

Fot.14. Górne partie wieży w obrębie otworów akustycznych, aktualny stan zachowania. Widoczne m.in. zachowane ślady pierwotnej oprawy tynkarskiej elewacji.

Fot. 15. Fragment elewacji wież z widocznym ubytkiem wyprawy tynkarskiej. W obrębie przełamu pod warstwą wtórnego tynku cementowego widoczne ślady pierwotnego tynku ze śladami boniowania.

Fot. 16. Fragment elewacji południowej, aktualny stan zachowania. Widoczne strukturalne pęknięcie muru przebiegające przez całą jego wysokość.

Fot. 17. Tarcza zegarowa w obrębie południowej elewacji wieży, aktualny stan zachowania. Widoczne zniszczenia kwatery w którą wkomponowana jest tarcza oraz liczne produkty korozji pokrywające powierzchnię tarczy.

Fot. 14. Pierwotna, zdemontowana konstrukcja witraża wieży.

Fot. 15. Stalowa rama konstrukcji witraża

Fot. 16. Zachodnia elewacji wieży - aktualny stan zachowania. Widoczna wtórna stolarka okienna

Fot. 17. Wtórna stolarka okienna wieży, aktualny stan zachowania.

Fot. 18. Zdemontowany wiatrowskaz z kalenicy dachu kościoła.

7.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

Celem planowanych prac jest stabilizacja konstrukcji kościoła, usunięcie wtórnych cementowych wypraw tynkarskich pokrywających powierzchnie elewacji świątyni oraz błędnie wykonanych uzupełnień ubytków detalu architektonicznego. W oparciu o zachowane fragmenty pierwotnego wystroju elewacji, przeprowadzone badania stratygraficzne oraz archiwalną dokumentację fotograficzną, odtworzona zostanie pierwotna forma boniowania. Zrekonstruowane zostaną listwy obramienia otworów okiennych i drzwiowych, odtworzeniu ulegną profilowane opaski podokienne oraz gzymsy w obrębie cokołu kościoła, elewacji szczytowej i wieży. Uzupełnione zostaną ubytki powierzchni dekoracji sztukatorskich obiektu. Na podstawie przeprowadzonych badań konserwatorskich określona zostanie pierwotna kolorystyka elewacji świątyni.

Ponadto, zakłada się przeprowadzenie konserwacji-restauracji metalowych tarcz zegarowych oraz wiatrowskazu, zdemontowanego podczas remontu pokrycia dachu kościoła. Po uzupełnieniu ubytków i zabezpieczeniu powierzchni, zakłada się ponowny montaż wiatrowskazu na kalenicy dachu świątyni.

W ramach prac przeprowadzona zostanie konserwacja stolarki drzwiowej oraz okiem żaluzjowych otworów akustycznych wieży kościoła. W przypadku pozostałych otworów okiennych wieży, zakłada się odtworzenie pierwotnego sposobu szklenia w postaci witrażu. Forma witraża zrekonstruowana zostanie zgodnie z zachowanymi pozostałościami pierwotnego szklenia otworów okiennych wieży.

Wykonane zostanie nowe opierzenie gzymsów wieży oraz korpusu kościoła.

Zakłada się wykonanie izolacji pionowej fundamentów świątyni. W ramach prac należy poprawić istniejący system odprowadzania wody opadowej, tak aby nie dochodziło do gromadzenia się jej w najbliższym otoczeniu świątyni.

Odtworzona zostanie pierwotna długość poszycia dachu oraz historyczny sposób jego wykończenia w obrębie elewacji szczytowej, północno-wschodniej oraz południowo-zachodniej.

8.0. PROGRAM PRAC

PRACE TOWARZYSZĄCE - IZOLACJA FUNDAMENTÓW

1. Odsłonięcie fundamentów

2. Wykucie zaprawy w spoinach

- *zaprawy w spoinach które uległy dezintegracji lub wykonane zostały z użyciem szczelnego spoiwa cementowego oraz spoiny które są rozszczelnione należy podkuć na głębokość min. 5 cm od lica muru*

3. Oczyszczeni powierzchni kamiennych fundamentów

- *zabieg przeprowadzić przy użyciu pary wodnej, bądź wody pod ciśnieniem wspomaganiej roztworem HF, bądź preparatem na bazie fluorków*

4. Uzupelnienie ubytków zaprawy w spoinach

- *zabieg przeprowadzić przy użyciu zaprawy o spoiwie wapienno-trasowym, bądź wapienno-cementowym(stosując cement biały marki 52,5) oraz kruszywie kwarcowym o frakcji do 4 mm. Uwzględnić się zastosowanie gotowych zapraw do spoinowania obiektów zabytkowych takich producentów ja Optolith, Remmers, Sto-ispo, Baumit, bądź innego producenta charakteryzującej się zbliżonymi właściwościami.*

5. Wykonanie izolacji pionowej muru

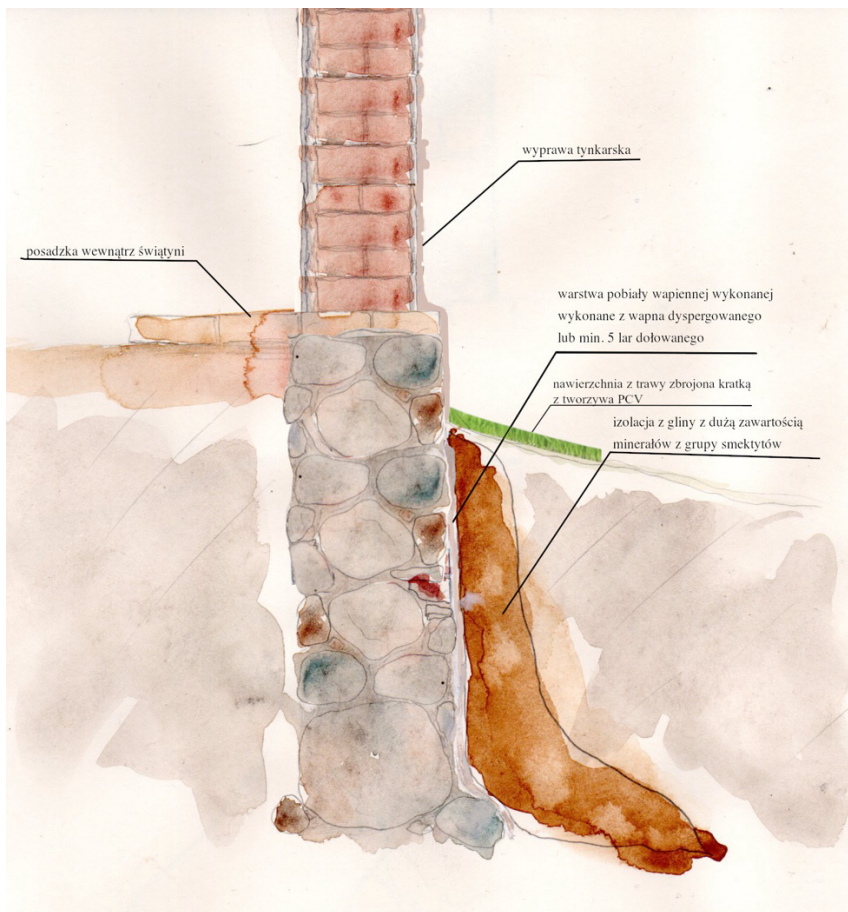
- *zaleca się wykonanie izolacji w postaci warstwy gliny w składzie której występują materiały ilaste z grupy smektytów. Fundamenty obiektu pokryć warstwą gliny o grubości ok 40 cm, ze spadkiem w kierunku od obiektu*

6. Niwelacja gruntu

- *po zakończeniu prac konserwatorskich, fundamenty obiektu ponownie przykryć warstwą ziemi, a terem gruntu przylegającego do obiektu zniwelować ze spadkiem w kierunku od obiektu. Dodatkowo, należy wykonać nawierzchnię z gęsto nasianej trawy zbrojonej kratą z tworzywa PVC.*

7. System odprowadzania wody opadowej

- *w celu prawidłowego odprowadzania wody opadowej, należy przedłużyć istniejące rury spustowe oraz wyprofilować w podłożu -z użyciem gliny - koryta pozwalające na swobodny odpływ wody poza najbliższe otoczenie kościoła.*

Schemat izolacji fundamentów obiektu

PRACE TOWARZYSZĄCE - POKRYCIE DACHU

1. **Rozebranie pokrycia dachu w obrębie elewacji szczytowej, południowo-wschodniej i północno-zachodniej**
 - *pokrycie dachu w obrębie elewacji szczytowych, należy ostrożnie zdemontować celem odsłonięcia konstrukcji połaci dachu*
2. **Skrócenie długości połaci dachu w obrębie elewacji szczytowej, południowo-wschodniej**
 - *część połaci dachu wychodzącą poza lico elewacji szczytowej należy skrócić, zgodnie z jej historyczną formą (Fot.1). Stopień wysunięcia konstrukcji dachu poza lico elewacji nie powinien przekraczać grubości profilowanego gzymsu szczytu (w obrębie elewacji szczytowej profilowany gzyms w trakcie prac zostanie zrekonstruowany).*
3. **Montaż wiatrowskazu oraz ponowne wykonanie pokrycia dachu w pasie zdemontowanej dachówki**
 - *w obrębie kalenicy dachu w oparciu o dokumentację archiwalną należy ponownie zamontować zachowany, poddany konserwacji wiatrowskaz*
 - *ponowny montaż dachówki na skróconych połaciach dach oraz w obrębie elewacji północno-zachodniej. Nie należy montować dachówek szczytowych. Wykończenie pokrycia dachu w obrębie szczytów zgodnie z historycznym sposobem opracowania.*

PRACE KONSERWATORSKIE

Elewacje

1. Dokumentacja fotograficzna

- *dokumentacja fotograficzna winna obejmować stan zachowania obiektu przed rozpoczęciem prac, ich przebieg oraz efekt ukończenia.*

2. Przeprowadzenie badań konserwatorskich na obecność warstw pierwotnych

- *po zamontowaniu rusztowań należy przeprowadzić badań stratygraficzne w celu określenia pierwotnej kolorystyki elewacji, pierwotnego sposobu opracowania detalu architektonicznego (wielkość bonii, sposobie ich rozłożenia)*

3. Usunięcie wtórnych warstw tynków o spoiwie cementowym

- *wszystkie wtórne warstwy tynków o spoiwie cementowym należy ostrożnie usunąć, tak aby nie dochodziło do uszkodzeń ceglanego podłoża oraz istniejących dobrze zachowanych warstw pierwotnej wyprawy tynkarskiej*

4. Dezynfekcja

- *miejsca skażenia struktury muru mikroorganizmami poruć roztworem preparatu Biotim T, bądź Preventol IR80. Preparat nanosić zgodnie z zaleceniami producenta.*

5. Konsolidacja pierwotnych wypraw tynkarskich

- *zachowane pierwotne warstwy tynku wykazujące ślady osłabienia należy poddać zabiegowi wzmocnienia przy użyciu preparatu hydrofilnego preparatu na bazie estrów kwasu krzemowego - Funcosil KSE300 firmy Remmers.*

6. Rekonstrukcja witraży otworów okiennych wieży

- *należy odtworzyć pierwotne szklenie otworów okiennych wieży w formie witraży, w układzie rombów zgodnie z zachowanymi pozostałościami historycznego szklenia. Przy rekonstrukcji witraży należy stosować szkło antyczne. Uwzględnić się montaż witraży w profilowanych ramach stalowych. Wyklucz się stosowanie zewnętrznego szklenia w postaci szyby bezpiecznej lub zespolonej.*

7. Odtworzenie gzymsu koronującego w obrębie szczytu elewacji południowo-wschodniej

- *brakujący gzyms w obrębie szczytu elewacji południowo-wschodniej oraz elewacji północno-zachodniej odtworzyć zgodnie z pierwotną formą, metodą profilu ciągnionego. Forma profilu w oparciu o dokumentację archiwalną oraz istniejący gzyms wieńczący korpusu kościoła. Skład zaprawy przeznaczonej do uzupełnienia/rekonstrukcji w oparciu o przeprowadzone badania. Zaleca się użycie zaprawy na bazie spoiwa wapiennego z dodatkiem metakaolinu, trasy bądź cementu białego marki 52,5 i wyselekcjonowanego kruszywa kwarcowego. Uwzględnić się użycie gotowych zapraw sztukatorskich przeznaczonych do obiektów zabytkowych takich producentów jak Optolith, Kein, Sto-ispo, lub innego producenta o zbliżonych właściwości*

8. Rekonstrukcja ubytków wypraw tynkarskich elewacji

- *ubytki profilowanych gzymsów, naczółków, listw obramienia otworów okiennych, listw podokiennych oraz profilu cokołu odtworzyć w technice profilu ciągnionego. Skład zaprawy przeznaczonej do uzupełnienia/rekonstrukcji w oparciu o przeprowadzone badania. Zaleca się użycie zaprawy na bazie spoiwa wapiennego z dodatkiem metakaolinu, trasy bądź cementu białego marki 52,5 i wyselekcjonowanego kruszywa kwarcowego. Uwzględnia się użycie gotowych zapraw sztukatorskich przeznaczonych do obiektów zabytkowych takich producentów jak Optolith, Keim, Sto-ispo, lub innego producenta o zbliżonych właściwościach*

- *ubytki zaprawy w obrębie lica elewacji wraz z rekonstrukcją pierwotnej dekoracji w formie boniowania uzupełnić zaprawą na bazie spoiwa wapiennego z dodatkiem hydraulicznym (metakaolin, trasa, cement biały marki 52,5) i wyselekcjonowanego kruszywa kwarcowego. . Uwzględnia się zastosowanie gotowych zapraw do tynkowania obiektów zabytkowych takich producentów jak Optolith, Keim, Remmers, Sto-ispo, bądź innego producenta charakteryzujących się zbliżonymi właściwościami. Wielkość bonii ich układ oraz głębokość i wielkość spoin wykonać w oparciu o przeprowadzone badania.*

9. Odtworzenie dekoracji malarskiej elewacji

- *dekorację malarską odtworzyć przy użyciu farb na bazie spoiwa krzemianowego, lub o spoiwie wapiennym. W przypadku farb krzemianowych zaleca się zastosowanie farb laserunkowych. Zaleca się użycie farb takich producentów jak Keim, Caparol, Kabe, bądź innego producenta charakteryzujących się zbliżonymi właściwościami do w/w.*

Tarcze zegarowe, wiatrowskaz

1. Dokumentacja fotograficzna

- *dokumentacja fotograficzna winna obejmować stan zachowania obiektu przed rozpoczęciem prac, ich przebieg oraz efekt ukończenia.*

2. Wykonanie badań konserwatorskich

- *w celu określenie pierwotnej kolorystyki tarcz i wiatrowskazu oraz techniki wykonania warstw malarskich należy wykonać odkrywki stratygraficzne oraz pobrać materiał do analizy mikrochemicznej i instrumentalnej*

3. Oczyszczenie powierzchni

- *powierzchnie pokryte warstwą malarską należy oczyszczać chemicznie przy użyciu rozpuszczalników organicznych. Prace poprzedzić próbami celem doboru najbardziej optymalnej kompozycji rozpuszczalników.*
- *wiatrowskaz oraz powierzchnie tarcz pokryte produktami korozji oczyszcza metodą strumieniowo-ścierną*

- 4. Odtworzenie pierwotnej długości stalowego trzpienia/drzewca wiatrowskazu**
- 5. Stabilizacja i zabezpieczenie powierzchni metalu**
 - *powierzchnie metalu po oczyszczeniu z produktów korozji należy ustabilizować roztworem taniny. Po upływie 24 godzin powierzchnie pokryte taniną należy zabezpieczyć farbą z dużą zawartością aktywnego pigmentu antykorozyjnego. Zaleca się zastosowanie Farby Tikkurilla Dwasolid 50.*
- 6. Uzupelnienie ubytków pierwotnej warstwy malarskiej**
 - *zabieg przeprowadzić przy użyciu barwnych lakierów na bazie spoiwa poliuretanowego w wersji półmat. Zaleca się zastosowanie lakierów firmy DuPont/Cromax.*
- 7. Zabezpieczenie powierzchni warstwy malarskiej**
 - *po uzupełnieniu ubytków warstwy malarskiej powierzchnie zabezpieczyć warstwą bezbarwnego lakieru na bazie spoiwa akrylowego w wersji półmat*
- 8. Ponowny montaż tarcz zegarowych oraz wiatrowskazu**

Stolarka drzwiowa, żaluzje otworów akustycznych

- 1. Dokumentacja fotograficzna**
 - *dokumentacja fotograficzna winna obejmować stan zachowania konstrukcji drzwi wejściowych oraz żaluzji otworów akustycznych wieży przed rozpoczęciem prac, przebieg oraz efekt ich ukończenia*
- 2. Demontaż drzwi wejściowych oraz żaluzji otworów akustycznych wieży**
 - *konstrukcję drzwi wejściowych należy ostrożnie zdemontować. W miejscu zdemontowanych drzwi należy zamontować zamienną konstrukcję drzwi wykonaną z płyt OSB.*
- 3. Wykonanie badań konserwatorskich**
 - *w celu określenia pierwotnej kolorystyki konstrukcji żaluzji otworów akustycznych należy wykonać odkrywki stratygraficzne oraz pobrać materiał do analizy mikroskopowej.*
 - *kolorystyka stolarki drzwiowej zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w 2011 roku przez P.Manna*
- 4. Oczyszczenie powierzchni drewna z wtórnych warstw malarskich**
 - *zabieg przeprowadzić przy użyciu preparatów do zdejmowania powłok malarskich na bazie mieszaniny rozpuszczalników organicznych.*
- 5. Dezynfekcja wraz z dezynsekcją**
 - *partie drewna w obrębie których stwierdzono ślady żerowania owadów poddać zabiegowi dezynsekcji. Zaleca się zastosowanie preparatu Perxil lub Anti-insekt. Preparat nanosić*

zgodnie z zaleceniami producenta. Elementy po nasyceniu preparatem zabezpieczyć folią polietylenową w celu spowolnienia odparowywania rozpuszczalnika.

• powierzchnie drewna porażone mikroorganizmami (grzyby zgnilizny, bakterie) należy poddać zabiegowi dezynfekcji. Zaleca się zastosowanie alkoholowego roztworu preparatu Biotin T, lub Preventol IR80. Elementy po nasyceniu preparatem zabezpieczyć folią polietylenową w celu spowolnienia odparowywania rozpuszczalnika.

6. Uzupelnienie ubytków powierzchni drewna

- drobne ubytki powierzchni uzupełnić przy użyciu szpachli do kitowania drewna na bazie spoiwa akrylowego. Zaleca się zastosowanie szpachli firmy Tikkurila. zamiennie do uzupełnień ubytków zaleca się zastosowanie kompozycji na bazie żywicy epoksydowej Epidian 5 utwardzanej PAC oraz wypełniacza w postaci pyłu (b. drobnych trocin) drewna sosnowego.*
- duże ubytki uzupełnić przy użyciu fleków*

7. Konsolidacja powierzchni drewna

- celem przygotowania podłoża pod warstwę malarską, powierzchnie drewna należy zabezpieczyć przy użyciu 5% roztworu żywicy Paraloid B-72. zamiennie uwzględnia się zastosowanie impregnatu gruntującego do drewna firmy Alax, bądź innego producenta o zbliżonych właściwościach.*

8. Odtworzenie pierwotnej warstwy malarskiej

- zabieg przeprowadzić przy użyciu farb do drewna na bazie spoiwa akrylowego, lub poliuretanowego. Zaleca się zastosowanie farb firmy Tikkurila, Flugger, DuPont/Cromax, lub Noxan. Powierzchnie stolarki drzwiowej malować farbą w kolorze NCS S7020-Y30R wersji półmat, w przypadku okien żaluzjowych otworów akustycznych wieży – kolorystyka w oparciu o wyniki badań.*

9. Ponowny montaż stolarki drzwiowej oraz żaluzji otworów akustycznych